

ІННОВАЦІЙНІ ПРАКТИКИ УТВЕРДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В УМОВАХ НУШ

У статті досліджуються можливості формування професійної спрямованості учнів в умовах Нової української школи через використання інноваційних педагогічних практик, що сприяють утвердженню української національної ідентичності у освітній процес закладів загальної середньої освіти. Розглядаються проєктна діяльність, STEM-освіта, дуальне навчання та використання цифрових платформ, що допомагають учням усвідомити свої професійні інтереси та національну приналежність.

Ключові слова: професійна спрямованість, учні закладів загальної середньої освіти, НУШ, інноваційні практики, українська національна ідентичність.

The article explores the possibilities of forming the professional orientation of students in the conditions of the New Ukrainian School through the use of innovative pedagogical practices that contribute to the establishment of Ukrainian national identity in the educational process of secondary education institutions. Project activities, STEM education, dual learning, and the use of digital platforms that help students realize their professional interests and national identity are considered.

Keywords: professional orientation, students of general secondary education institutions, National Secondary School, innovative practices, Ukrainian national identity.

Нова українська школа (НУШ) ставить перед собою завдання – виховати покоління компетентних, патріотичних та відповідальних громадян. У контексті сучасних викликів, пов'язаних з війною в Україні 2022-2025 рр. формування професійної спрямованості учнів набуває особливого значення. Адже саме вони будуть відбудовувати країну, розвивати її економіку та зміцнювати національну ідентичність в повоєнний період.

Вагомим підґрунтям для формування професійної спрямованості учнів є теоретико-концептуальні основи, викладені вченими у концепціях професійного самовизначення особистості (І. Вільш, О. Вітковська, Є. Павлютенков, М. Піддячий, М. Пряжников, В. Синявський та ін.), теоретичних положеннях щодо професійної орієнтації (В. Рибалка, В. Синявський, Б. Федоришин та ін.). Проблема формування кар'єрної спрямованості учнів у рамках освітнього середовища закладів системи загальної середньої освіти розробляється науковцями З. Охріменко, О. Моріним, В. Сіпієм та ін. [1-3; 5]. Цей процес має вибудовуватися на засадах утвердження громадянської ідентичності, що є підґрунтям для становлення особистості з системою цінностей і яка спрямовуватиме свою діяльність, зокрема й професійну, на досягнення національного благополуччя [4, с. 4].

Мета статті полягає у тому, щоб розглянути інноваційні практики, спрямовані на утвердження української національної ідентичності, які можуть бути використані у процесі формування професійної спрямованості учнів закладів загальної середньої освіти в умовах НУШ.

Як узагальнюють науковці національна ідентичність – це усвідомлення приналежності до певної нації, її культури, історії та цінностей. Національна ідентичність є важливим фактором професійного самовизначення, під впливом якого учні можуть усвідомлювати свої цінності та пріоритети, визначати свої

сильні сторони та таланти, розуміти, які професії відповідають їхнім цінностям та інтересам і відчутти відповідальність за розвиток своєї країни. Утвердження української національної ідентичності в умовах НУШ передбачає вивчення історії та культури України; ознайомлення з досягненнями українських науковців, митців та підприємців; участь у проєктах, спрямованих на збереження та розвиток української культури; виховання поваги до української мови та традицій.

НУШ пропонує широкий спектр інноваційних практик. Досвід областей з упровадження НУШ презентовано у монографії [4, с. 201-230]. Окремі з цих практик можуть бути використані під час формування професійної спрямованості учнів. Розглянемо ці практики з вищезначеною метою.

Проектна діяльність має практичне значення не тільки для учнів, але й для школи, громади й країни. Проектна робота допомагає їм розвивати навички командної роботи, критичного мислення та вирішення проблем, оскільки це не просто виконання завдань за інструкцією, а самостійне дослідження проблеми, пошук шляхів її вирішення та презентація результатів. У контексті професійного самовизначення, проектна діяльність дає учням можливість:

- дослідити різні професії (учні можуть обирати теми проєктів, пов'язані з різними галузями: від науки та технологій до мистецтва та соціальної сфери. Наприклад, проєкт «Екологічне майбутнє нашого міста» може познайомити учнів з професіями еколога, інженера-еколога, ландшафтного дизайнера);

- розвинути ключові компетенції (критичне мислення: аналіз інформації, оцінка різних точок зору; творчість: генерація нових ідей, пошук нестандартних рішень; комунікація: ефективне спілкування з членами команди, презентація результатів; командна робота: розподіл обов'язків, співпраця, досягнення спільної мети; управління проєктами: планування, організація, контроль);

- отримати практичний досвід (учні можуть працювати над проєктами, які мають реальне застосування в їхній громаді. Наприклад, проєкт «Створення туристичного маршруту» може дати учням досвід у сфері туризму, маркетингу, організації заходів);

- усвідомити свої інтереси та здібності (під час роботи над проєктом учні можуть виявити свої сильні сторони та слабкі сторони, а також зрозуміти, які види діяльності їм подобаються – це допомагає їм зробити усвідомлений вибір професії).

Все це реалізується під час проєктів різної спрямованості: соціальних (наприклад, організація благодійних акцій, створення соціальних роликів, розробка проєктів з покращення інфраструктури громади), дослідницьких (дослідження екологічних проблем, вивчення історії рідного краю, проведення соціологічних опитувань), творчих (створення відеофільмів, написання п'єс та віршів, організація виставок та концертів), підприємницьких (створення шкільного бізнесу, розробка стартапів, організація ярмарків) проєктів.

STEM-освіта сприяє професійному самовизначенню, оскільки STEM-проєкти вчать учнів аналізувати інформацію, висувати гіпотези, проводити експерименти та робити висновки. Учні опановують навички, які є ключовими для розв'язання складних проблем у будь-якій професійній діяльності. STEM-

освіта заохочує учнів до пошуку нестандартних рішень та створення нових продуктів – це вкрай важливо для професій, пов'язаних з технологіями, інженерією та дизайном. Швидкими темпами формуються практичні навички використання сучасного обладнання та програмного забезпечення. STEM-освіта дає учням можливість познайомитися з різними професіями, пов'язаними з наукою, технологіями, інженерією та математикою. Як на практиці реалізується професійна орієнтація у гімназії засобами STEM-освіти див. у статті В. Сіпія [3].

Наведемо приклади STEM-проектів, до яких можуть долучатися учні або бачити перспективу своєї роботи у різних напрямках: робототехніка (створення та програмування роботів для виконання різних завдань), 3D-друк (розробка та друк 3D-моделей різних об'єктів), програмування (створення комп'ютерних програм та мобільних додатків), екологічні проекти (дослідження екологічних проблем та розробка способів їх вирішення), інженерні проекти (проектування та будівництво мостів, будівель, транспортних засобів). Важливою є роль педагога, який виступає в ролі ментора і допомагає учням у виборі проектів, пошуку інформації та проведенні експериментів, а також створює сприятливе середовище для творчості та співпраці й використовує сучасні технології та обладнання для навчання.

Цікавим інструментом є **дуальна освіта**, в умовах якої учні поєднують навчання в школі з практичною роботою на підприємствах. Такий набутий досвід роботи допомагає їм зрозуміти, які професії їм підходять чи ні, що їх приваблює в професіях, чи хочеться розвиватися у цьому професійному напрямі та ін. Дуальна освіта є ефективним способом підготовки кваліфікованих кадрів, які відповідають потребам сучасного ринку праці.

У дуальній освіті учні ніби прокладають «місток» між теорією та практикою, оскільки це така форма навчання, яка поєднує теоретичну підготовку в навчальному закладі з практичною роботою на підприємстві. Її мета – забезпечити учням можливість отримати реальний досвід роботи та розвинути навички, необхідні для успішної кар'єри. Не можна не вбачати користі від дуальної освіти, від того, що вона сприяє професійному самовизначенню. По-перше, учні отримують практичний досвід: вони мають можливість працювати на реальних робочих місцях, виконувати завдання, які виконують професіонали. І це допомагає зрозуміти яким чином застосовуються теоретичні знання на практиці. По-друге, відбувається ознайомлення з різними професіями: учні можуть працювати на різних підприємствах, у різних відділах, що дає їм можливість познайомитися з різними професіями і зробити усвідомлений вибір професії в близькому майбутньому. По-третє, в учнів розвиваються професійні навички, необхідні для роботи в конкретній галузі, наприклад, технічні, комунікаційні навички, навички роботи в команді, навички управління часом та ін. По-четверте: дуальна освіта сприяє формуванню професійних якостей, таких як відповідальність, дисциплінованість, самостійність, ініціативність та ін. По-п'яте, відбувається встановлення контактів з роботодавцями, що може допомогти їм у подальшому працевлаштуванні; роботодавці, в свою чергу, можуть придивитися до

талановитих учнів та запропонувати їм роботу після закінчення навчання. Пошосте, учні можуть зрозуміти які професії їм підходять, адже тільки попрацювавши на підприємстві деякий час, учень може зрозуміти, чи подобається йому обрана професія, він може відчувати «зсередини» всі плюси та мінуси цієї професії.

Наведемо приклади дуальної освіти. Так, у сфері обслуговування учні можуть працювати у готелях, ресторанах, магазинах; у сфері інформаційних технологій учні можуть випробувати себе у компаніях, які займаються розробкою програмного забезпечення, веб-дизайном, системним адмініструванням; у аграрному секторі учні можуть спробувати попрацювати на фермах, агрокомплексах, підприємствах харчової промисловості. У технічній галузі учні можуть використати свої знання і потенціал на підприємствах, які займаються виробництвом, ремонтом та обслуговуванням техніки та ін. Щоб досвід виявився корисним та ефективним педагог може допомогти учням у виборі підприємства для проходження практики, контролювати процес проходження практики та надати їм необхідну підтримку й звичайно, оцінити результати проходження практики.

Професійна діяльність може бути потужним інструментом утвердження української національної ідентичності. Так, підприємці можуть ініціювати бізнеси, які виробляють українські товари або послуги. Митці можуть створювати твори, які відображають українську культуру та історію і т.д.

Інноваційні практики у формуванні професійної спрямованості учнів на засадах патріотизму. Вагома роль педагогів, які виховують молоде покоління в дусі патріотизму та любові до України. Педагог відіграє ключову роль у формуванні професійної спрямованості учнів. Він повинен допомагати учням усвідомити свої цінності та інтереси, ознайомлювати їх з різними професіями, організовувати екскурсії на підприємства та зустрічі з професіоналами. До таких практик відносять:

1) Проведення ярмарків професій, де учні можуть ознайомитися з різними галузями та поспілкуватися з представниками різних професій. При цьому слід залучати для цього не лише представників традиційних професій, але й фахівців з новітніх галузей (ІТ, біотехнології, штучний інтелект), організовувати інтерактивні стенди з можливістю спробувати себе в ролі різних фахівців (наприклад, за допомогою симуляторів або VR-технологій).

2) Організація майстер-класів, де учні можуть спробувати себе в різних професіях з різних галузей – від кулінарії та рукоділля до програмування та робототехніки. Важливо, щоб такі майстер-класи проводилися у форматі «спробуй себе», де учні можуть брати активну участь.

3) Створення віртуальних екскурсій на підприємства, де учні можуть взаємодіяти з обладнанням та працівниками. Слід подбати про використання VR-технологій для створення ефекту присутності на підприємстві (наприклад, віртуальні тури по навчальним закладам професійно технічної освіти тощо).

4) Використання онлайн-платформ для профорієнтації, де учні можуть пройти тести та отримати рекомендації щодо вибору професії. Важливо використовувати й інтерактивні вправи, відеолекції та вебінари, залучати до

роботи з онлайн-платформами психологів та профорієнтаторів, створювати індивідуальні програми профорієнтації для кожного учня та використовувати онлайн-платформи для ознайомлення з навчальними закладами.

5) Організація проєктів, які поєднують професійну діяльність з утвердженням української національної ідентичності. Наприклад, учні можуть створити проєкт з виготовлення українських сувенірів або з організації фестивалю української культури. Добре залучати до проєктів не лише учнів, але й батьків, вчителів та представників громади, які бачитимуть їхню культурну, економічну цінність (наприклад, створення шкільного бізнесу з виробництва українських сувенірів).

Отже, формування професійної спрямованості учнів в умовах НУШ є важливим завданням, що потребує комплексного підходу. Використання інноваційних практик, спрямованих на утвердження української національної ідентичності, допоможе учням не лише визначитися з вибором професії, але й стати патріотичними та відповідальними громадянами своєї країни. Розглянуті у статті інноваційні практики є дієвими педагогічними інструментами, що допоможуть учням зробити усвідомлений вибір професії, відчувати себе частиною України і зробити свій внесок у її економічний і культурний розвиток.

Список використаних джерел та літератури

1. Морін О. Аспекти побудови профорієнтаційної технології формування у учнів ЗЗСО кар'єрної спрямованості в умовах профільного навчання. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*: зб. наук. праць. Вип. 27. Кн. 2. 2023. С. 82-93. DOI: <https://doi.org/10.32405/2308-3778-2023-27-2-82-93>
2. Охріменко З., Ткачук І. Кар'єрне становлення здобувачів освіти: сучасні профорієнтаційні технології і інструменти. *Людинознавчі студії. Серія «Педагогіка»*. № 16(48). 2023. С. 176–188, doi: <https://doi.org/10.24919/2413-2039.16/48.25>
3. Сіпій В. В. Професійна орієнтація у гімназії засобами STEM-освіти. *Інформаційні трансформації в сучасній освіті: виклики, реалії, стратегії* : збірник матеріалів V Всеукраїнського форуму, м. Київ, 20 вересня 2023 р. Київ: Національний центр «Мала академія наук України», 2023. С. 129–131. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/738791/>
4. Утвердження української національної та громадянської ідентичності: монографія / К. Журба, І. Бех, С. Бойко, В. Євтушок, С. Гаряча, Л. Канішевська, І. Кучинська, С. Кучинський, О. Лісовець, І. Нестайко, Л. Павлова, В. Рагозіна, О. Рейпольська, Н. Сеньовська, С. Толочко, С. Федоренко, І. Шкільна, В. Ясько; за заг. ред. К. Журба, О. Рейпольська. Київ : «Компрінт». 2024. 232 с. (у співавторстві з Канішевською Л.В.).
5. Шевенко А. Проблеми підготовки радника з професійної орієнтації для закладів загальної середньої освіти. *Вісник Кафедри ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта XXI століття»*. № 1(7). 2023. С. 86-97, DOI: [https://doi.org/10.35387/ucj.1\(7\).2023.86-97](https://doi.org/10.35387/ucj.1(7).2023.86-97)

Рагозіна В. В.

УТВЕРЖДЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ У ВСЕУКРАЇНСЬКОМУ НАУКОВО-МЕТОДИЧНОМУ ЖУРНАЛІ «МИСТЕЦТВО ТА ОСВІТА»

Стаття присвячена дослідженню процесів формування української національної ідентичності в умовах воєнного стану, що відображені на сторінках Всеукраїнського